

Efter 28 i är med säkerhet en runa $\mathfrak{a}$ uteglömd, eller på grund av svag artikulation i förbindelsen $\mathfrak{ir}$ förbisedd av ristaren. 22—28 **ihulkai** avser utan tvivel ett mansnamn *Igulgeirr*. Detta synes, märkligt nog, icke vara tidigare känt varken från runinskrifterna eller från medeltida källor, ehuru båda namnlederna, särskilt den senare, äro väl belagda. Om namn på *Igul* se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 106. De båda andra namnen, *Holmfastr* och *Þorbiörn*, tillhöra vikingatidens vanligaste mansnamn.

Inskriften har en egendomlig formulering. Två män ha låtit resa stenen, men den ene, Torbjörn, har fått sitt namn tillagt vid inskriftens slut, efter den sats, som innehåller minnesorden. Troligen beror detta på att Holmfast och Torbjörn icke voro bröder. Båda ha gemensamt låtit resa minnesvården efter Igulger, men endast Holmfast kunde kalla honom sin fader. Om Torbjörn har stått i ett annat nära släktskapsförhållande till den döde, vilket ju är troligt, kunde man ha väntat, att inskriften avslutats exempelvis: *ok Þorbiörn at broður sinn*. Att så icke har skett, beror sannolikt på att ristaren icke har ansett sig ha plats därför inom runslingan. Inskriften slutar på h. sidan nedtill mitt emot den plats, där den börjar på v. sidan. Det fanns, om man ville bevara symmetrien, icke plats för mera. Naturligtvis har ristaren, om han hade velat gå utanför den så beräknade ramen, kunnat inrymma åtskilligt flera runor, men han har tydligen icke velat. Därför har han också avstått från att meddela sitt eget namn.

O. v. Friesen har antagit, att U 938 är ristad av Öpir, och detta är otvivelaktigt riktigt. Såväl ornamentiken som runornas former tala mycket bestämt därför. Någon i fråga om mönstret alldeles överensstämmande ristning finns visserligen icke av Öpir, denne den mest nyckfulle av alla de uppländska runmästarna. I högre grad än flertalet av de andra lät han vid valet av motiv leda sig av vad som kunde passa för den ristningsyta, som stod honom till buds. U 938 påminner i vissa avseenden om de av Öpir signerade U 462 och U 489. Korset upptill är det hos Öpir vanliga.

939. Uppsala, Kvarteret Torget. Nu i Universitetsplanteringen.

Pl. 8.

Litteratur: Svenska Dagbladet $\frac{6}{2}$ 1940; Upsala Nya Tidning $\frac{12}{2}$ och $\frac{14}{2}$ 1940; O. v. Friesen, Anteckningar (UUB); S. B. F. Jansson i Fornvännen 1943, s. 312 f.

Under schaktningsarbeten på den s. k. klostertomten N om Gamla torget i februari 1940 kommo två dittills alldeles okända runstenar, U 939 och U 940, i dagen. De förvarades intill 1949 i Ärkebiskopsgårdens stall och restes detta år i Universitetsplanteringen, V om Gustavianum.

Fyndplatsen för de båda runstenarna är belägen inom nuvarande kvarteret Torget, som i S begränsas av Gamla Torget, i V av Ö. Ågatan och i N av Klostergatan. Kvarteret har fått sin rektangulära form genom gaturegleringen 1643—45. Under medeltiden låg här, NÖ om stadens torg, franciskanernas kloster med sina många byggnader och sin kyrkogård. I V sluttade marken ned mot ån vid kvarnfallet och bron, som förenade torget och handelsgatorna på östra sidan med kanikernas samhälle på västra sidan, där i slutet av 1200-talet domkyrkan började resa sig. U 939 och 940 påträffades ett stycke N om den plats, där 30 år tidigare en runsten (U 938) hade blivit funnen. U 940 låg, enligt vad landsantikvarien Sundquist har meddelat, under det sydvästligaste rummet (förmodligen bagarstugan), 14 m. från västra ytterväggen. Den låg lös och var icke infogad i något murverk, med runorna uppåt. F. ö. gjordes inga fynd i närheten. U 939 påträffades ungefär i centrum av det rum i sydöstra klosterlängan, som ligger Ö om »bagarstugan», 12 m. från södra ytterväggen. Den nordvästra delen av rummet hade golv av tegel. Runstenen låg på något lägre nivå än detta tegelgolv. Också den låg lös och var icke infogad i något murverk.

Sannolikt är den uppfattning riktig, som kom till uttryck i det första meddelandet om fyndet: stenen torde ha »använts som byggnadsmaterial, då det gamla klostret en gång på 1200-talet anlades».

Grå, tämligen grovkornig granit. Höjd 1,54 m., över nuvarande markytan 1,22 m., bredd på mitten 0,85 m., nedtill 0,92 m. Stenen är mycket tjock, på v. sidan 0,47 m. Ristningsytan, som har en ljusröd och grönaktig skiftning, är tämligen jämn. Smärre avflagringer finnas, men i stort sett är ristningen djupt huggen och väl bevarad.

Inskrift:

forkuþr uk · bruni · litu · kera merki · at · ikulfast faður si-
 5 10 15 20 25 30 35 40 45

Forkuðr ok Bruni letu gæra mærkí at Igulfast, faður sí[nn].

»Forkunn och Brune läto göra minnesmärket efter Igulfast, sin fader.»

Till läsningen: Intet sk vid inskriftens början eller slut; ej heller efter 7 r, 22 a, 37 t och 42 r. Alla runor i de båda första namnen äro fullt säkra. En naturlig avsats finnes i stenytan vid bst i 8 u; dess kant har emellertid blivit tydligt bearbetad och fördjupad. 19 k är icke stunget. 20 e är tydligt stunget. 24 e är sannolikt stunget; en liten fördjupning kännes på v. sidan av hst. 28 a är skadat; ett stycke av stenytan är avslaget mellan bst:s nedre kant och slinglinjen; t. h. begränsas bortfallet av hst:s h. kant. 31 k är icke stunget. Sista runan är helt förstörd genom en avflaging. — S. B. F. Jansson har sk efter 7 r och r. 45, men icke efter 14 i och 29 t.

Om mansnamnet *Forkunnr* (*Forkuðr*) se U 14, om *Bruni* U 438 och om *Igulfastr* E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 101.

Ristningen är utan tvivel utförd av Öpir, såsom redan S. B. F. Jansson har förmodat. Den påminner i sin helhet mycket starkt om de av Öpir signerade U 36, 315, 687, 898, i någon mån också om U 489, L 150 (B 458) Åskelunda, Bälunge sn. Karakteristisk är särskilt vinkeln på runslingan längst t. h. framför inskriftens början; den markerar övergången mellan kroppen och ett ben. Samma vinkel förekommer på de signerade U 36, 118, 168, 210, 279, 287, 307, 315, 544, 566, 898. Såväl huvud som fot på rundjuret äro mycket typiska för Öpir. Runorna ha också de hos Öpir vanliga formerna. För ett kors har tydligen icke funnits plats.

940. Uppsala, Kvarteret Torget. Nu i Universitetsplanteringen.

Pl. 9.

Litteratur: Upsala Nya Tidning ¹⁴/₂ 1940; Svenska Dagbladet ¹⁵/₂ 1940; O. v. Friesen, Anteckningar (UUB); S. B. F. Jansson i Fornvännen 1943, s. 312 f.; S. Lindqvist, Från Upplands forntid (2. uppl. 1951), s. 22.

Om fyndet meddelas i *Upsala Nya Tidning* följande: »Vid grävningsarbetet på klostertomten i kvarteret Torget bragtes ett nytt värdefullt fornfynd i dagen, nämligen en alldeles hel runsten. Grävningsarbetet pågick i tomtens nordöstra hörn, i de djupa lerlagren. I lerlagrets yta, just under själva klostergrunden, fick man tag i ett stenblock, som var 3,5 m. Blocket var delat i 2 delar, på undersidorna fanns ornamentik och runor.» Se f. ö. U 939.

Ljusgrå granit. Höjd 3,42 m., över nuv. markytan 2,78 m. Stenen har — såsom nämnt — varit bräckt på mitten och är lagad med dolda järnkrampor i ryggen och stenkitt. Den ristade ytan är kullrig, nedtill jämnt rundad, upptill mera skärpt till två plana ytor, som möta varandra till en kant med trubbig vinkel. Stenen är på båda ytterkanterna skadad genom avflagringer, som även något ha gått in över runslingan. Ristningen är överallt tydlig och väl bevarad.

Inskriften börjar i runslingan längst ned på v. sidan (rakt ovanför den här utgrenade foten),